

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૭] ૧ એસ.સી.આર. ૧૦૧૫

કોમન કોઝ (એક રજિસ્ટર્ડ સોસાયટી) અને અન્ય

વિ.

ભારત સંઘ અને અન્ય

(ઈન્ટરલોક્યુટરી એપ્લિકેશન નંબર ૩ અને ૪ ઓફ ૨૦૧૭)

માં

(રીટ પિટિશન (સિવિલ) નંબર ૫૦૫ ઓફ ૨૦૧૫)

જાન્યુઆરી ૧૧, ૨૦૧૭

[અરુણ મિશ્રા અને અમિતાભ રોય, ન્યાયમૂતિશ્રીઓ]

તપાસ – સ્પેશિયલ ઇન્વેસ્ટિગેશન ટીમ (એસઆઈટી) દ્વારા તપાસ – બિરલા અને સહારા ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝમાં કરવામાં આવેલી દરોડા – ગુનાહિત સામગ્રી જપ્ત કરવી – એસઆઈટી ની રચના કરવા અને તેમાં જણાવેલ વિવિધ પદાધિકારીઓ/અધિકારીઓ અને છૂટા પાનાઓ પરની અન્ય એન્ટ્રીઓ સામે સીધી તપાસ કરવા માંગતી આઈએ દાખલ કરવામાં આવી – ઠરાવ્યું: કાગળના છૂટા પાનાઓ પુરાવા તરીકે સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત છે કારણ કે તે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળ સ્વીકાર્ય નથી, તેથી તેમાં ઉલ્લેખિત વ્યવહારોના સંબંધમાં તે પુરાવા તરીકે કોઈ મૂલ્ય ધરાવતા નથી – કોઈ પણ મહત્વપૂર્ણ બંધારણીય પદાધિકારી, અધિકારી અથવા કોઈ પણ વ્યક્તિ સામે તપાસનો આદેશ આપતી વખતે કોર્ટે સાવચેત રહેવું જોઈએ જ્યારે કોઈ નક્કર કાયદેસર રીતે માન્ય સામગ્રીનો અભાવ હોય – જ્યારે જે સામગ્રીના આધારે તપાસ માંગવામાં આવે છે તે પોતે જ પુરાવા તરીકે રજૂ કરવા માટે અપ્રસ્તુત હોય અને પુરાવામાં સ્વીકાર્ય ન હોય, ત્યારે તપાસ શરૂ કરવી પણ સુરક્ષિત રહેશે કે કેમ તેની આશંકા છે – કેટલીક સંબંધિત અને સ્વીકાર્ય પુરાવા અને કોઈ નક્કર કારણ હોવું જોઈએ, જે પ્રથમ દૃષ્ટિએ વિશ્વસનીય હોય અને અન્ય કેટલીક પરિસ્થિતિઓ દ્વારા સમર્થિત હોય જે કરવામાં આવેલા આક્ષેપો તરફ નિર્દેશ કરે – તેના અભાવમાં, ખોટા કેસોની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ ખૂબ જ સરળતાથી તમામ અને કોઈપણ વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ અલ્ટરિયર ગોલ (છૂપા હેતુઓ) પ્રાપ્ત કરવા માટે થઈ શકે છે અને પછી જો મહત્વપૂર્ણ બંધારણીય પદાધિકારીઓ

વિરુદ્ધ હળવાશથી તપાસ શરૂ કરવામાં આવે તો કોઈ લોકશાહી ટકી શકે નહીં – તથ્યો પર, રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી બિરલાના કેસમાં અથવા સહારાના કેસમાં નિયમિત વ્યવસાયના કોર્સમાં જાળવવામાં આવી ન હતી અને તેથી, પોલીસ તપાસનો પાયો બનાવવા માટે જરૂરી વિશ્વસનીયતાનો અભાવ છે – સહારાના કિસ્સામાં, આવકવેરા સેટલમેન્ટ કમિશને એક તારણ નોંધ્યું હતું કે દસ્તાવેજોમાં નોંધાયેલા વ્યવહારો અસલી ન હતા અને તેથી, છૂટા પાનાઓ, પેન ડ્રાઈવ, હાર્ડ ડિસ્ક, કમ્પ્યુટર છૂટા પાનાઓ, કમ્પ્યુટર પ્રિન્ટઆઉટ્સ પરની એન્ટ્રીઓને કોઈ પુરાવાકીય મૂલ્ય આપ્યું ન હતું – પ્રશ્ન હેઠળની સામગ્રી એફ.આઈ.આર. ની નોંધણી અને તેમાં તપાસનો આદેશ આપવા માટે ગુનાઓ બનાવવા માટે પૂરતી સારી નથી – સામગ્રી ભજનલાલના કેસ મુજબની કસોટીમાં પાસ થવી જોઈએ – આમ, સામગ્રી માત્ર અપ્રસ્તુત જ નથી પરંતુ કલમ ૩૪ હેઠળ કાયદેસર રીતે અસ્વીકાર્ય પણ છે, ખાસ કરીને ત્રીજા પક્ષકારોના સંબંધમાં અને બિરલા અને સહારા ગ્રુપ દ્વારા કરવામાં આવેલા ખુલાસાને ધ્યાનમાં લેતા, તપાસનો નિર્દેશ આપવો કાયદેસર રીતે ન્યાયી, સુરક્ષિત, યોગ્ય અને યોગ્ય રહેશે નહીં – આઈએ ફગાવી દેવામાં આવી – પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ – કલમ ૩૪.

લલિતા કુમારી વિ. ઉત્તર પ્રદેશ સરકાર અને અન્ય ૨૦૧૪ (૨) એસસીસી ૧ :
[૨૦૧૩] ૧૪ એસસીઆર ૭૧૩ – સંદર્ભિત.

સી.બી.આઈ. વિ. વી.સી. શુક્લા ૧૯૯૮ (૩) એસસીસી ૪૧૦ : [૧૯૯૮] ૧
એસસીઆર ૧૧૫૩; હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય વિ. ભજનલાલ અને અન્ય
૧૯૯૨ સપ્પ (૧) એસસીસી ૩૩૫ : [૧૯૯૧] ૧ સપ્પ. એસસીઆર ૩૮૭ –
આધાર રાખેલ.

સિવિલ ઓરિજિનલ જ્યુરિસ્ડિક્શન: ઇન્ટરલોક્યુટરી એપ્લિકેશન નંબર ૩ અને
૪ ઓફ ૨૦૧૭, રીટ પિટિશન (સિવિલ) નંબર ૫૦૫ ઓફ ૨૦૧૫ માં.
ભારતના બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ.

શાંતિ ભૂષણ, વરિષ્ઠ એડવોકેટ, પ્રશાંત ભૂષણ, પ્રમોદ દયાલ, નિકુંજ દયાલ,
કુમારી પાયલ દયાલ, પ્રણવ સચદેવા, કુમારી નેહા રાઠી, અરજદારો માટે
એડવોકેટ.

મુકુલ રોહતગી, એજ, તુષાર મહેતા, એએસજી, કુમારી વી. મોહના, સી. એ.
સુંદરમ, વરિષ્ઠ એડવોકેટ્સ, અભિનવ મુખર્જી, કુમારી બિનુ તનિતા, કુમારી
મીનાક્ષી ગ્રોવર, રાજીવ રાઠોડ, એમ. કે. મરોરિયા, કુમારી સુષ્મા સૂરી, બ્રજ
કિશોર મિશ્રા, અમિત ભગત, શેખર કુમાર, જી. રામકૃષ્ણ પ્રસાદ, સુયોધન
બાયરાપનેની, મોહમ્મદ વસાય ખાન, કુમારી ફિલ્ઝા મૂનિસ, ભારત જે. જોશી,

જગત અરોરા, રજત અરોરા, કુમારી રીતુ અરોરા, અનુપ્રત શર્મા, ચિરાગ શ્રોફ,
હેમંત આર્ય, કુમારી નેહા શાંગારન, પ્રતિવાદીઓ માટે એડવોકેટ.

કોમન કોઝ (એ રજિસ્ટર્ડ સોસાયટી) અને અન્ય વિ. ભારત સંઘ અને અન્ય

કોર્ટનો નીચે મુજબનો આદેશ સંભળાવવામાં આવ્યો:

આદેશ

૧. અમે રીટ પિટિશન (સિવિલ) નંબર ૫૦૫ ઓફ ૨૦૧૫ માં દાખલ કરાયેલ
ઇન્ટરલોક્યુટરી એપ્લિકેશન નંબર ૩ અને ૪ ઓફ ૨૦૧૭ અંગે પક્ષકારોના
વિદ્વાન વકીલને વિગતવાર સાંભળ્યા છે.

૨. રીટ પિટિશન કોમન કોઝ (એ રજિસ્ટર્ડ સોસાયટી) અને અન્ય દ્વારા દાખલ
કરવામાં આવી છે, જેમાં ભારત સંઘ દ્વારા પ્રતિવાદી નંબર ૨ શ્રી કે.વી.
ચૌધરીની સેન્ટ્રલ વિજિલન્સ કમિશનર તરીકે અને શ્રી ટી.એમ. ભસીનની
વિજિલન્સ કમિશનર તરીકે કરવામાં આવેલી નિમણૂકને અરજીમાં જણાવ્યા
મુજબના વિવિધ કારણોસર રદ કરવા માટે યોગ્ય રીટ જારી કરવા માટે દાખલ
કરવામાં આવી છે, જેમાં નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે આ વ્યક્તિઓ નિર્દોષ

અખંડિતતા ધરાવતા નથી.

૩. આઈ.એ. નંબર ૩/૨૦૧૬ માં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે, સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન (ટૂંકમાં 'સી.બી.આઈ.') એ ૧૫.૧૦.૨૦૧૩ ના રોજ ચાર શહેરોમાં આદિત્ય બિરલા ગ્રુપના ઉદ્યોગોના પરિસરમાં દરોડો પાડ્યો હતો, ત્યારબાદ બીજા જ દિવસે આવકવેરા વિભાગ દ્વારા વધુ એક દરોડો પાડવામાં આવ્યો હતો. સી.બી.આઈ. દ્વારા પાડવામાં આવેલા દરોડામાં કથિત રીતે રૂ. ૨૫ કરોડની ગુનાહિત દસ્તાવેજો અને હિસાબ વગરની રોકડ રિકવરી થઈ હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સી.બી.આઈ. એ ગુનાહિત દસ્તાવેજો આવકવેરા વિભાગને ટ્રાન્સફર કર્યા હતા. દરોડા દરમિયાન ગ્રુપ એક્ઝિક્યુટિવ પ્રેસિડેન્ટ શ્રી શુભેન્દુ અમિતાભનું લેપટોપ જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું. તે લેપટોપમાંથી ૧૬.૧૧.૨૦૧૨ ની તારીખની એક ઈ-મેલ પણ મળી આવી હતી જેમાં એક ગૂઢ એન્ટ્રી હતી જે રાજકીય પદાધિકારીઓનો સંદર્ભ આપે છે. જ્યારે શ્રી અમિતાભને વ્યવહારો વિશે પૂછવામાં આવ્યું, ત્યારે તેમણે જણાવ્યું હતું કે "આ માત્ર વ્યક્તિગત નોંધો હતી. એસ.એમ.એસ. અથવા ઈ-મેલ ટ્રાન્સમિશન માટે ન હતી. અને પ્રથમ નોંધ માત્ર મારા જ્ઞાન અને વપરાશ માટે છે – ગુજરાત આલ્કલી કેમિકલ્સમાં બિઝનેસ ડેવલપમેન્ટ" તે કોઈ રાજકીય પદાધિકારી સાથે સંબંધિત નથી. તપાસ દરમિયાન, બિરલા ગ્રુપના ટોચના અધિકારીઓએ સ્વીકાર્યું કે ગ્રુપ દ્વારા હવાલા દ્વારા મોટી રકમની રોકડ રુટ કરવામાં આવી હતી. આવકવેરા વિભાગે હવાલા વ્યવહારો પર એક વિગતવાર મૂલ્યાંકન અહેવાલ

તૈયાર કર્યો હતો. ૨૭.૨.૨૦૧૪ ના અહેવાલના કેટલાક અંશો એનેક્ચર એ-૫ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. આ કોર્ટ દ્વારા ૧૨.૧૦.૨૦૧૫ ના રોજ સીબીઆઈ ને આ બાબતોની તપાસ કરવા માટે પહેલેથી જ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો છે, ભલે તે કોલ બ્લોક એલોકેશન કેસ સાથે સંબંધિત ન હોય. સીબીઆઈ એ કોઈ નક્કર પગલાં લીધાં નથી. સીબીઆઈ દસ્તાવેજોમાં નામ આપવામાં આવેલી પ્રભાવશાળી વ્યક્તિઓને બચાવવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે અને શક્તિશાળી કોર્પોરેટ સંસ્થાઓને રક્ષણ આપી રહી છે. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ એ પણ ગુનેગારોને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

૪. સહારા ગ્રુપના સંબંધમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે આવકવેરા વિભાગે ૨૨.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ દિલ્હી અને નોઈડામાં સહારા ઇન્ડિયા ગ્રુપની કચેરીઓ પર દરોડા પાડ્યા હતા. દરોડા દરમિયાન, ગુનાહિત દસ્તાવેજો અને રૂ. ૧૩૫ કરોડની રોકડ જપ્ત કરવામાં આવી હતી. અમુક દસ્તાવેજો એક્સેલ શીટના પ્રિન્ટઆઉટ સ્વરૂપે દાખલ કરવામાં આવ્યા છે જે ૧૦ મહિનાના ટૂંકા ગાળામાં રૂ. ૧૧૫ કરોડથી વધુની રોકડ રસીદ અને રૂ. ૧૧૩ કરોડથી વધુની રોકડ આઉટફ્લો દર્શાવે છે. રેન્ડમ લોગ સૂચવે છે કે રોકડ અનેક મહત્વપૂર્ણ જાહેર વ્યક્તિઓને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી. રેન્ડમ પેજની નકલો એનેક્ચર એ-૮ તરીકે દાખલ કરવામાં આવી છે. એનેક્ચર એ-૮ અને એ-૧૦ ના પાના દાખલ કરવામાં આવ્યા છે જેમાં પ્રસ્તાવ છે અને દેશના મોટી સંખ્યામાં ટોચના

રાજકીય નેતાઓને કરવામાં આવેલી વાસ્તવિક ચૂકવણીઓ અંગેની માહિતી છે.

૫. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે સીબીઆઇ, સીબીડીટી, સીવીસી, એસઆઇટી, એન્ફોર્સમેન્ટ ડિરેક્ટોરેટ અને સેટલમેન્ટ કમિશનરને કેટલીક ફરિયાદો કરવામાં આવી હતી પરંતુ તેનો કોઈ ફાયદો થયો નથી. તેમ છતાં, આવકવેરા સેટલમેન્ટ કમિશને તેના ૧૧.૧૧.૨૦૧૬ ના આદેશ દ્વારા સહારા ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝને મુક્તિ આપી હતી, જે આઇ.એ. નંબર ૪ સાથે દાખલ કરવામાં આવ્યો છે.

૬. આઇ.એ. નંબર ૪ અરજદાર દ્વારા આઇ.એ. નંબર ૩ સાથે દાખલ કરાયેલા દસ્તાવેજોને સમર્થન આપવા માટે આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશ મુજબ દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. આઇ.એ. નંબર ૪ માં લગભગ સમાન તથ્યો છે. બિરલા ગ્રુપ વિશે વિગતો આપવામાં આવી છે કે રૂ. ૨૫ કરોડની રોકડ આદિત્ય-બિરલા ગ્રુપ અથવા અન્ય કંપનીના નિયમિત ખાતાના ચોપડાઓમાં દર્શાવવામાં આવી ન હતી અને એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે શ્રી આનંદ સક્સેનાએ આવકવેરા વિભાગને જણાવ્યું હતું કે તેઓ રોકડ વ્યવહારો સંભાળવા માટે જવાબદાર હતા અને તેમને શ્રી જયરામ પાસેથી રૂ. ૫૦,૦૦,૦૦૦/- (માત્ર પચાસ લાખ રૂપિયા) ની રેન્જમાં રોકડ મળી હતી. શ્રી જયરામ સ્થાનિક હવાલા ઓપરેટરોના અંગડિયા (કુરિયર) છે. જોકે, એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે તેઓ કોઈને કરેલી ચૂકવણી વિશે જાણતા ન હતા અને તેઓ કહી શકતા ન હતા કે હિસાબ વગરના પૈસા કોને ચૂકવવામાં આવ્યા હતા.

૨.૧.૨૦૧૩, ૭.૪.૨૦૧૩ અને ૩.૫.૨૦૧૩ ની તારીખની ઈ-મેઈલ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી છે.

૭. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે શોધ ઓપરેશન દરમિયાન, તે બહાર આવ્યું હતું કે "પ્રોજેક્ટ-J – પર્યાવરણ અને વન" ના સંબંધમાં ૮.૧.૨૦૧૨ અને ૨.૨.૨૦૧૨ ના સમયગાળા દરમિયાન રૂ. ૭.૫ કરોડની સૂચિત ચુકવણી કરવામાં આવી હતી, અને તે આદિત્ય બિરલા ગ્રુપની કંપનીઓના પ્રોજેક્ટ્સને પર્યાવરણ અને વન મંત્રાલય દ્વારા ૮.૧૧.૨૦૧૧ અને ૧૭.૬.૨૦૧૩ ની વચ્ચે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. દસ્તાવેજો – એનેક્ચર ડી, ઉપરોક્ત સમયગાળા દરમિયાન કોલ મંત્રાલય દ્વારા બિરલા ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝના કોલ બ્લોક સાથે સંબંધિત હોવાનું જણાવવામાં આવે છે. એમઓઈએફ ને લગતી ૧૩.૫.૨૦૧૩ ની ઈ-મેઈલ પણ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી છે.

૮. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે શ્રી શુભેન્દુ અમિતાભના લેપટોપમાં કેટલાક અત્યંત ગુનાહિત નાણાકીય વ્યવહારોના પુરાવા પણ મળી આવ્યા હતા. ૧૬.૧૧.૨૦૧૨ ની તારીખની એક ઈ-મેલ જેમાં એક ગૂઢ એન્ટ્રી છે, તે મળી આવી છે જે વાસ્તવમાં ગુજરાત આલ્કલી કેમિકલ્સ સાથે નહીં પણ એક રાજકીય પદાધિકારી સાથે સંબંધિત છે અને આ હકીકતની ખાતરી કરવી જોઈતી હતી.

૯. અરજીમાં વધુમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સહારાના દસ્તાવેજો પણ ગુનાહિત ગુનાનો કેસ બનાવે છે અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ દ્વારા ભજવવામાં

આવેલી ભૂમિકાની તપાસ થવી જોઈએ. આવકવેરા વિભાગ વતી શ્રી સચિન પવાર દ્વારા સહારા ગ્રુપ વતી આવકવેરા વિભાગને આપવામાં આવેલી સમજૂતી, કે આ ક્વાયત શ્રી ડોગરાને ફસાવવા અને મેનેજમેન્ટ તરફથી તેમને સજા અપાવવા માટે કરવામાં આવી હતી, તે વિભાગ દ્વારા સૂચવ્યા મુજબ વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય નથી. જોકે, વિભાગના સ્ટેન્ડને અવગણવામાં આવ્યું હતું અને સેટલમેન્ટ કમિશને નિર્ધારિત દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલો કેસ સ્વીકાર્યો હતો અને કોમન કોઝના વકીલ પાસેથી પત્ર મળ્યા પછી પણ સહારાને વિવિધ આધારો પર ફોજદારી અને દીવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કર્યા હતા કે તેઓ આ બાબતે આ કોર્ટ સમક્ષ અરજી દાખલ કરવાના હતા.

૧૦. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલને વિગતવાર સાંભળ્યા છે. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાંતિ ભૂષણ અને શ્રી પ્રશાંત ભૂષણે રજૂઆત કરી હતી કે આ પ્રશ્નમાં બિરલા અને સહારા ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝમાં કરવામાં આવેલા દરોડામાં જપ્ત કરાયેલ ગુનાહિત સામગ્રીની તપાસ કરવા માટે એસઆઈટી ની રચના કરવા માટેનો આ એક યોગ્ય કેસ છે.

૧૧. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે જોકે આ તબક્કે, એવું નિશ્ચિતપણે કહી શકાય નહીં કે ચૂકવણી કરવામાં આવી છે, તેમ છતાં, પ્રશ્નમાં દરોડામાં મળેલ સામગ્રીના આધારે તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે એક પ્રથમ દૃષ્ટિએ કેસ બનાવવામાં આવ્યો છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ કાયદા અનુસાર કહી શકાય નહીં અને તે

સ્વ-વિરોધાભાસી છે અને ઉતાવળમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં નોંધાયેલા તારણો પર આધાર રાખી શકાય નહીં અને કોઈ પણ વ્યક્તિ કાયદાથી ઉપર નથી તેથી આ કોર્ટની ફરજ છે કે તે તપાસનો નિર્દેશ આપે અને આ કોર્ટ બંધારણીય કોર્ટ અને દેશની સર્વોચ્ચ કોર્ટ હોવાથી, બે બિઝનેસ ગ્રુપના દરોડામાં એકત્રિત કરવામાં આવેલી સામગ્રીની તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ. સ્પેશિયલ ઇન્વેસ્ટિગેશન ટીમ દ્વારા તપાસનો આદેશ માત્ર આપવો જ જોઈએ નહીં, પરંતુ તેનું નિરીક્ષણ આ કોર્ટ દ્વારા પણ કરવું જોઈએ.

૧૨. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાંતિ ભૂષણે પણ રજૂઆત કરી છે કે સી.બી.આઇ. વિ. વી.સી. શુક્લા ૧૯૯૮ (૩) એસસીસી ૪૧૦ ના કેસમાં, આ કોર્ટે તપાસ પૂર્ણ થયા પછી તેમાં સામેલ સામગ્રીની સ્વીકાર્યતા અંગેનો કાયદો નક્કી કર્યો છે અને આ તબક્કે આ કેસમાં તેની કોઈ લાગુ પડતી નથી. સામગ્રી દ્વારા પ્રતિબિંબિત થતા આક્ષેપો ગુનાહિત ગુનો બનતો હોવાનું સૂચવે છે. લલિતા કુમારી વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. ૨૦૧૪(૨) એસસીસી ૧ માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખીને, તેમણે આગ્રહ કર્યો હતો કે તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવો એ કોર્ટની ફરજ છે અને દસ્તાવેજોની ખોટી કે ચોકસાઈ તપાસ દરમિયાન જોવાની હોય છે.

૧૩. ભારતના એટર્ની જનરલ શ્રી મુકુલ રોહતગી અને એએસજી શ્રી તુષાર મહેતાએ રજૂઆત કરી છે કે સહારા ગ્રુપના સંબંધમાં જે સામગ્રીના આધારે તપાસ માંગવામાં આવી છે, તે આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૨૪૫-ડી હેઠળની

કાર્યવાહીમાં સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા શંકાસ્પદ હોવાનું જણાયું છે. બિરલા તેમજ સહારા ગ્રુપ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજો નિયમિત વ્યવસાયના કોર્સમાં જાળવવામાં આવેલા ખાતાના ચોપડાના સ્વરૂપમાં નથી. તે છૂટા પાનાઓ અને કાગળના ટુકડા છે અને તેમની ચોકસાઈ અને અધિકૃતતા, તેમાં ઉલ્લેખિત આવકના હેતુ માટે પણ, આવકવેરાના સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ દ્વારા કોઈ પુરાવાકીય મૂલ્ય ધરાવતા ન હોવાથી અવિશ્વસનીય જણાયા છે. બિરલા ગ્રુપના દસ્તાવેજો પણ સમાન છે. તે નિયમિત ખાતાના ચોપડાના સ્વરૂપમાં નથી અને તે રેન્ડમ અને અસ્પષ્ટ સામગ્રી છે અને તેથી બિરલાનો કેસ પણ સમાન સ્તરે છે.

૧૪. સી.બી.આઇ. વિ. વી.સી. શુક્લા (સુપ્રા) માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર ગર્ભિત આધાર રાખીને, એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે કોઈપણ બેઠમાન વ્યક્તિ માટે કાગળના કોઈ પણ શીટ અથવા કમ્પ્યુટર એક્સેલ શીટ પર કોઈપણ નામ સામે કોઈપણ સમયે એકપક્ષીય રીતે એન્ટ્રી કરવી શક્ય છે. ચુકવણીના સંબંધમાં કોઈ વધારાના પુરાવાકીય સામગ્રી ન હોવાથી, કોઈ કેસ બનતો નથી કે જેથી તપાસનો નિર્દેશ આપી શકાય, અને તે પણ દસ્તાવેજોમાં નામ આપવામાં આવેલી મોટી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓ સામે. વી.સી. શુક્લાના કેસમાં આવી એન્ટ્રીઓને પ્રથમ દૃષ્ટિએ સ્વીકાર્ય પણ માનવામાં આવી નથી. તેમણે આગ્રહ કર્યો હતો કે જો આવા દસ્તાવેજોના આધારે તપાસનો આદેશ આપવામાં આવે, તો તે ખૂબ જ જોખમી હશે અને કોઈ બંધારણીય

પદાધિકારી/અધિકારી બંધારણીય જરૂરિયાતો મુજબ સ્વતંત્ર રીતે કાર્ય કરી શકશે નહીં. કાયદામાં માન્ય ન હોય તેવી સામગ્રીના આધારે તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી.

૧૫. અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દા પર વિસ્તૃત ચર્ચા કરતા પહેલા, અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અમે પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ ની નિમણૂકોને પડકારવા અંગે મુખ્ય રીટ અરજીઓની તપાસ કરી નથી. અમે માત્ર આઈ.એ. નંબર ૪ દ્વારા સમર્થિત આઈ.એ. નંબર ૩ ની યોગ્યતાની તપાસ કરી રહ્યા છીએ, કે શું રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે એસઆઈટી ની રચના કરવી અને એનેક્ચર એ-૮, એ-૯ અને એ-૧૦ અને છૂટા પાનાઓ પરની અન્ય એન્ટ્રીઓમાં અંદાજિત વિવિધ પદાધિકારીઓ/અધિકારીઓ સામે તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવો અને તેનું નિરીક્ષણ કરવું તે અંગે કેસ બને છે.

૧૬. રેકૉર્ડ પર જે પ્રકારની સામગ્રી મૂકવામાં આવી છે, તેના સંબંધમાં આ કોર્ટે વી.સી. શુક્લાના કેસ (સુપ્રા) માં આ બાબત સાથે વ્યવહાર કર્યો છે, જોકે તપાસ પૂર્ણ થયા પછી ડિસ્ચાર્જના તબક્કે, પરંતુ તે આ કેસના નિર્ણયના હેતુ માટે પણ સંબંધિત છે. આ કોર્ટે જૈન હવાલા ડાયરીઓ, નોટબુક અને "ખાતાના ચોપડા" ના સ્વરૂપમાં ન હોય તેવા છૂટા પાનાઓ ધરાવતી ફાઈલોમાંની એન્ટ્રીઓને ધ્યાનમાં લીધી છે અને ઠરાવ્યું છે કે આવા છૂટા પાનાઓ/શીટમાંની એન્ટ્રીઓ અપ્રસ્તુત છે અને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળ સ્વીકાર્ય નથી, અને તે માત્ર ત્યારે જ જ્યારે એન્ટ્રીઓ નિયમિતપણે

રાખવામાં આવેલા ખાતાના ચોપડાઓમાં હોય, વ્યવસાયની પ્રકૃતિના આધારે, તે સ્વીકાર્ય છે.

૧૭. વી.સી. શુક્લા (સુપ્રા) માં ખાતાના ચોપડાઓમાં એન્ટ્રીઓના મૂલ્ય અંગે વધુમાં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે, આવા નિવેદનો કોઈ વ્યક્તિને જવાબદારી સાથે ચાર્જ કરવા માટે પૂરતા પુરાવા નથી, ભલે તે સંબંધિત અને સ્વીકાર્ય હોય, અને તે માત્ર પુષ્ટિ કરનાર પુરાવા છે. એવું પણ માનવામાં આવ્યું છે કે તે એન્ટ્રીઓની વિશ્વસનીયતા અંગે સ્વતંત્ર પુરાવા જરૂરી છે જે જવાબદારી નક્કી કરવા માટેની જરૂરિયાત છે.

૧૮. આ કોર્ટે વી.સી. શુક્લા (સુપ્રા) માં વધુમાં એવું નક્કી કર્યું છે કે ખાતાના ચોપડાનો અર્થ સ્પષ્ટ નોટ બુક/પેડ હોઈ શકે છે પરંતુ છૂટા પાનાઓ નહીં. નીચે મુજબનો અંશ સંબંધિત હોવાથી અહીં ટાંકવામાં આવ્યો છે:—

"૧૪; ટ્રાયલ કોર્ટના આદેશને બાજુ પર રાખીને, હાઈકોર્ટે પ્રતિવાદીઓની દલીલ સ્વીકારી કે દસ્તાવેજો કલમ ૩૪ હેઠળ પુરાવામાં સ્વીકાર્ય નથી:

"એક ખાતું બે વ્યક્તિઓના અસ્તિત્વને માની લે છે જેમ કે વેચનાર અને ખરીદનાર, લેણદાર અને દેવાદાર. કબૂલાત મુજબ, આ કેસમાં કથિત ડાયરીઓ કરારમાંથી ઉદ્ભવતા વ્યવહારોના રેકૉર્ડ નથી. તેમાં ઉધાર અને જમા (ડેબિટ

અને ક્રેડિટ) નથી. તેને વધુમાં વધુ એક વ્યક્તિ દ્વારા તેના પોતાના ફાયદા માટે રાખવામાં આવેલી મેમોરેન્ડમ તરીકે વર્ણવી શકાય છે જે તેને ભવિષ્યના હેતુ માટે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તેને જોવાની મંજૂરી આપશે. સ્વીકાર્યું છે કે આવી ડાયરીઓ વ્યવસાયના સામાન્ય કોર્સમાં દૈનિક ધોરણે જાળવવામાં આવતી ન હતી. કથિત ચૂકવણી કરવામાં આવી હોય તેવી તારીખોનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી. વાસ્તવમાં તેમાં એન્ટ્રીઓ માસિક ધોરણે છે. જે વ્યક્તિઓને કથિત ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી તેમના નામ પણ પૂર્ણપણે ઉલ્લેખિત નથી. તેઓ સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે. તેમના નામો સામે માત્ર ચોક્કસ 'અક્ષરો' લખવામાં આવ્યા છે જે ફક્ત તે ડાયરીઓના લેખકના જ્ઞાનમાં છે કે તેઓ શેના માટે છે અને તેઓ કોના માટે સંદર્ભ આપે છે."

XXX XXX XXX XXX XXX

૧૭. કલમની સામાન્ય સમજણથી એ સ્પષ્ટ છે કે તેના હેઠળ કોઈ એન્ટ્રીને સુસંગત બનાવવા માટે તે સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે તે કોઈ ચોપડામાં કરવામાં આવી છે, તે ચોપડો ખાતાનો ચોપડો છે અને તે ખાતાનો ચોપડો વ્યવસાયના સામાન્ય કોર્સમાં નિયમિતપણે રાખવામાં આવ્યો છે. ઉપરોક્ત કલમથી એ પણ સ્પષ્ટ છે કે જો ઉપરોક્ત જરૂરિયાતો પૂરી થાય અને એન્ટ્રી સુસંગત પુરાવા તરીકે સ્વીકાર્ય બને, તો પણ તેમાં કરવામાં આવેલું નિવેદન

કોઈ વ્યક્તિને જવાબદારી સાથે ચાર્જ કરવા માટે પૂરતું પુરાવા નથી. આમ તે જોવામાં આવે છે કે જ્યારે કલમનો પહેલો ભાગ પુરાવા તરીકે એન્ટ્રીની સુસંગતતા વિશે વાત કરે છે, ત્યારે બીજો ભાગ નકારાત્મક રીતે, વ્યક્તિને જવાબદારી સાથે ચાર્જ કરવા માટે તેના પુરાવાકીય મૂલ્ય વિશે વાત કરે છે. તેથી, આપણે સૌ પ્રથમ એ નક્કી કરવું જરૂરી છે કે શું દસ્તાવેજોમાંની એન્ટ્રીઓ, જેનાથી આપણે સંબંધિત છીએ, ઉપરોક્ત કલમની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરે છે કે જેથી તે પુરાવામાં સ્વીકાર્ય બની શકે અને જો આ પ્રશ્નનો જવાબ હકારાત્મક હોય તો જ તેના પુરાવાકીય મૂલ્યનું મૂલ્યાંકન કરવાની જરૂર છે.

૧૮. "ચોપડો" નો સામાન્ય અર્થ કાગળના શીટ્સ અથવા અન્ય સામગ્રીનો સંગ્રહ છે, ખાલી, લખેલી અથવા છાપેલી, એક સામગ્રી સંપૂર્ણ બનાવવા માટે એકસાથે જોડાયેલ અથવા બંધાયેલ છે. છૂટા પાનાઓ અથવા કાગળના ટુકડાઓને "ચોપડો" તરીકે ગણી શકાય નહીં કારણ કે તેને સરળતાથી અલગ કરી શકાય છે અને બદલી શકાય છે. મુકુંદરામ વિ. દયારામમાં કલમ ૩૪ માં આવતા "ચોપડો" શબ્દ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, એક નિર્ણય જેના પર બંને પક્ષોએ આધાર રાખ્યો છે, કોર્ટે અવલોકન કર્યું:—

"તેના સામાન્ય અર્થમાં તે કાગળના શીટ્સનો સંગ્રહ સૂચવે છે. તેને એવી રીતે બાંધવામાં આવે છે કે જે ફાડી નાખવા સિવાય ખતેલ પહોંચાડી કે બદલી શકાતી નથી. બાઈન્ડિંગ એવા પ્રકારનું છે જે ફરીથી ખોલવા અને એકસાથે

મૂકવા માટે અસ્થાયી હોવાનો હેતુ નથી. પોર્ટફોલિયોમાં કાગળોનો સંગ્રહ, અથવા કિલ્પ, અથવા દોરીના ટુકડા પર બાંધેલું જે ઈચ્છા મુજબ ખોલવાનો હેતુ ધરાવે છે, તેને સામાન્ય અંગ્રેજીમાં ચોપડો કહેવાશે નહીં.... મને લાગે છે કે કલમ ૩૪ માં 'ચોપડો' શબ્દને યોગ્ય રીતે સામાન્ય રીતે કાગળના શીટ્સનો સંગ્રહ ગણી શકાય જે એવી ઈન્ટેન્શન સાથે એકસાથે બાંધવામાં આવ્યા છે કે આવી બાઈન્ડિંગ કાયમી રહેશે અને કાગળો સામૂહિક રીતે એક વોલ્યુમમાં વપરાશે. જોકે, કલમ ૩૪ ના હેતુઓ માટે શું ચોપડો નથી તે કહેવું સરળ છે, અને મને આ બાબતે કોઈ સંકોચ નથી કે બંધાયેલ ન હોય તેવા કાગળના શીટ્સ, ગમે તેટલી માત્રામાં હોય, ભલે તે સતત હિસાબથી ભરેલા હોય, તે કલમ ૩૪ ના દાયરામાં આવતા ખાતાના ચોપડા નથી."

આપણે અવલોકન કરવું જોઈએ કે ઉપરોક્ત અભિગમ સારા તર્ક સાથે સુસંગત છે અને આપણે તેની સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છીએ. ઉપરોક્ત પરીક્ષણો લાગુ કરતાં તે માનવું જોઈએ કે બે સ્પાયરલ નોટ બુક (એમઆર ૬૮/૯૧ અને એમઆર ૭૧/૯૧) અને બે સ્પાયરલ પેડ (એમઆર ૬૯/૯૧ અને એમઆર ૭૦/૯૧) કલમ ૩૪ ના અર્થમાં "ચોપડા" છે, પરંતુ બે ફાઈલોમાં સમાવિષ્ટ કાગળના છૂટા પાનાઓ (એમઆરએસ ૭૨/૯૧ અને ૭૩/૯૧) નથી.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

૨૦. જૈનો માટેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી સિબલે, વિવાદ કર્યો ન હતો કે સ્પાયરલ નોટ બુક અને નાના પેડ કલમ ૩૪ ના અર્થમાં "ચોપડા" છે. જોકે, તેમણે ઉપરોક્ત કલમ હેઠળ પુરાવામાં તે ચોપડાઓની સ્વીકાર્યતાને આ આધારે સખત રીતે વિવાદ કર્યો હતો કે તે ખાતાના ચોપડા ન હતા કે વ્યવસાયના સામાન્ય કોર્સમાં નિયમિતપણે રાખવામાં આવ્યા ન હતા. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વધુમાં વધુ તે કહી શકાય કે તે ચોપડા એક વ્યક્તિ દ્વારા તેના પોતાના ફાયદા માટે રાખવામાં આવેલા મેમોરેન્ડમ હતા. શ્રી સિબલના મતે, વ્યવસાયિક ભાષામાં "ખાતું" નો અર્થ કરારબદ્ધ અથવા વિશ્વાસુ સંબંધોમાંથી ઉદ્ભવતા પક્ષકારો વચ્ચેના નાણાકીય વ્યવહારોનું ઔપચારિક નિવેદન છે. પ્રશ્નમાં રહેલા ચોપડાઓ આવા કોઈ સંબંધને પ્રતિબિંબિત કરતા ન હોવાથી અને તેનાથી વિપરીત, માત્ર એક પક્ષોના સમૂહ પાસેથી મળેલી અને બીજા પક્ષોના સમૂહને ચૂકવેલી રકમોની એન્ટ્રીઓ હોવાથી, કલ્પનાના કોઈપણ ખેંચાણ દ્વારા તે કહી શકાય નહીં કે તે ખાતાના ચોપડા હતા, શ્રી સિબલે દલીલ કરી હતી. તેમણે આગળ દલીલ કરી હતી કે જો એવી ધારણા કરવામાં આવે કે ઉપરોક્ત ચોપડા વ્યવસાયને લગતા ખાતાના ચોપડા હતા તો પણ તે કલમ ૩૪ હેઠળ સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં કારણ કે તે નિયમિતપણે રાખવામાં આવ્યા ન હતા. તેમના દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે "નિયમિતપણે રાખવામાં આવેલ" શબ્દોનો અર્થ એ છે કે ચોપડામાં એન્ટ્રીઓ વ્યવહારો સમયે જ સમકાલીન રીતે

કરવામાં આવી હતી પરંતુ ચોપડાઓ પરની એક નજર દર્શાવશે કે એન્ટ્રીઓ કથિત વ્યવહારો થયા પછી લાંબા સમય પછી કરવામાં આવી હતી. તેમની દલીલોના સમર્થનમાં તેમણે 'ખાતું' અને 'નિયમિતપણે રાખવામાં આવેલ' શબ્દોના શબ્દકોશના અર્થો પર પણ આધાર રાખ્યો હતો."

(અમારા દ્વારા ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૯. નિયમિત ખાતાના ચોપડાના પુરાવાકીય મૂલ્યના સંબંધમાં, આ કોર્ટે વી.સી. શુક્લામાં નક્કી કર્યું છે, આમ:

"૩૭. બેની વિ. બિસન દયાલમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ખાતાના ચોપડામાંની એન્ટ્રીઓ પોતે કોઈ વ્યક્તિને જવાબદારી સાથે ચાર્જ કરવા માટે પૂરતી નથી, કારણ કે કોઈ વ્યક્તિને પક્ષકારોની પીઠ પાછળ તેના પોતાના ચોપડામાં લખવાનું પસંદ કરીને પોતાના માટે પુરાવા બનાવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. જે વ્યવહારો સાથે એન્ટ્રીઓ સંબંધિત છે તેનો સ્વતંત્ર પુરાવો હોવો આવશ્યક છે અને આવા પુરાવાના અભાવમાં તે પક્ષકારને કોઈ રાહત આપી શકાય નહીં જે બીજા સામે તેના દાવાને સમર્થન આપવા માટે આવી એન્ટ્રીઓ પર આધાર રાખે છે. હીરા લાલ વિ. રામ રાખામાં હાઈકોર્ટે, એવી

દલીલને નકારતી વખતે કે ખાતાના ચોપડા વ્યવસાયના સામાન્ય કોર્સમાં નિયમિતપણે રાખવામાં આવ્યા હતા અને તેથી, તેમાંની તમામ એન્ટ્રીઓને સુસંગત અને સાબિત થયેલી ગણવી જોઈએ, કહ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમ ૩૪ માં નક્કી કરવામાં આવેલા નિયમ મુજબ કે વ્યવસાયના સામાન્ય કોર્સમાં નિયમિતપણે રાખવામાં આવેલા ખાતાના ચોપડામાંની એન્ટ્રીઓ જ્યારે પણ તે કોઈ એવી બાબતનો સંદર્ભ આપે છે જેમાં કોર્ટે તપાસ કરવાની હોય ત્યારે સુસંગત છે, તે આ મહત્વપૂર્ણ જોગવાઈને આધીન છે કે આવી એન્ટ્રીઓ કોઈ વ્યક્તિને જવાબદારી સાથે ચાર્જ કરવા માટે એકમાત્ર પુરાવા તરીકે પૂરતી રહેશે નહીં. તેથી, તે સાબિત કરવું પૂરતું નથી કે ચોપડાઓ નિયમિતપણે વ્યવસાયના કોર્સમાં રાખવામાં આવ્યા છે અને તેમાંની એન્ટ્રીઓ સાચી છે. તે એન્ટ્રીઓ પર આધાર રાખનાર વ્યક્તિ માટે એ સાબિત કરવું પણ ફરજિયાત છે કે તે તથ્યો અનુસાર હતી."

૨૦. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી સ્પષ્ટ છે કે કાગળના છૂટા પાનાઓ પુરાવા તરીકે સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત છે કારણ કે તે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળ સ્વીકાર્ય નથી, તેથી તેમાં ઉલ્લેખિત વ્યવહારોના સંબંધમાં તે પુરાવાકીય મૂલ્ય ધરાવતા નથી. આવી એન્ટ્રીઓ પર આધારિત સમગ્ર કાર્યવાહી જેના કારણે તપાસ થઈ હતી તે આ કોર્ટ દ્વારા રદ કરવામાં આવી હતી.

૨૧. અમે એવું અવલોકન કરવા માટે મજબૂર છીએ કે કોઈ પણ મહત્વપૂર્ણ

બંધારણીય પદાધિકારી, અધિકારી અથવા કોઈ પણ વ્યક્તિ સામે તપાસનો આદેશ આપતી વખતે કોર્ટે સાવચેત રહેવું જોઈએ જ્યારે કોઈ નક્કર કાયદેસર રીતે માન્ય સામગ્રીનો અભાવ હોય. જ્યારે સામગ્રી જેના આધારે તપાસ માંગવામાં આવે છે તે પોતે જ પુરાવા તરીકે રજૂ કરવા માટે અપ્રસ્તુત હોય અને પુરાવામાં સ્વીકાર્ય ન હોય, ત્યારે અમને આશંકા છે કે શું તપાસ શરૂ કરવી પણ સુરક્ષિત રહેશે. જો આપણે તેમ કરીએ, તો તપાસ કોઈ પણ વ્યક્તિ વિરુદ્ધ, ભલે તે અખંડિતતામાં ગમે તેટલી ઉચ્ચ હોય, અપ્રસ્તુત અથવા અસ્વીકાર્ય એન્ટ્રીના આધારે ખોટી રીતે કરવામાં આવી શકે છે, કોઈપણ બેઠમાન વ્યક્તિ અથવા બિઝનેસ હાઉસ દ્વારા અને તે પણ નિયમિત ખાતાના ચોપડામાં નહીં પરંતુ કોઈપણ સમયે રેન્ડમ પેપર પર. ત્યાં થોડા સંબંધિત અને સ્વીકાર્ય પુરાવા અને કોઈ નક્કર કારણ હોવું જોઈએ, જે પ્રથમ દૃષ્ટિએ વિશ્વસનીય હોય અને તે પણ, અન્ય કેટલીક પરિસ્થિતિઓ દ્વારા સમર્થિત હોય જે નિર્દેશ કરે છે કે જે ચોક્કસ ત્રીજી વ્યક્તિ વિરુદ્ધ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે તે વાસ્તવમાં બાબતમાં સામેલ હતો અથવા તેણે તે સમયગાળા દરમિયાન કોઈ કૃત્ય કર્યું છે, જે રેન્ડમ એન્ટ્રીઓ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. જો આપણે આ બધા માટે આગ્રહ ન કરીએ, તો કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ ખૂબ જ સરળતાથી તમામ અને કોઈપણ વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ અલ્ટરિયર ગોલ (છૂપા હેતુઓ) પ્રાપ્ત કરવા માટે થઈ શકે છે અને પછી જો મહત્વપૂર્ણ બંધારણીય પદાધિકારીઓ વિરુદ્ધ કાલ્પનિક એન્ટ્રીઓના આધારે હળવાશથી તપાસ શરૂ કરવામાં આવે, તો કોઈ

લોકશાહી ટકી શકે નહીં, જ્યારે રેકૉર્ડ પર નક્કર અને સ્વીકાર્ય સામગ્રીનો અભાવ હોય, જેથી કોઈ વ્યક્તિની સ્વતંત્રતા બિનજરૂરી રીતે જોખમમાં ન આવે. અમને લાગે છે કે રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી બિરલાના કેસમાં અથવા સહારાના કેસમાં નિયમિત વ્યવસાયના કોર્સમાં જાળવવામાં આવી નથી અને તેથી પોલીસ તપાસનો પાયો બનાવવા માટે જરૂરી વિશ્વસનીયતાનો અભાવ છે.

૨૨. સહારાના કિસ્સામાં, વધુમાં અમારી પાસે આવકવેરા સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા નિર્ણય છે. આદેશ આઈ.એ. નંબર ૪ સાથે રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યો છે. સેટલમેન્ટ કમિશને અવલોકન કર્યું છે કે છૂટા પાનાઓ, કમ્પ્યુટર પ્રિન્ટઆઉટ્સ-હાર્ડ ડિસ્ક, પેન ડ્રાઈવ વગેરે પરની એન્ટ્રીઓની તપાસથી જાણવા મળ્યું છે કે દસ્તાવેજો પર નોંધાયેલા વ્યવહારો અસલી ન હતા અને કોઈ પુરાવાકીય મૂલ્ય ધરાવતા નથી અને આ છૂટા પાનાઓ, કમ્પ્યુટર પ્રિન્ટઆઉટ્સ, હાર્ડ ડિસ્ક અને પેન ડ્રાઈવ વગેરેમાંની વિગતો ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની જરૂરિયાતોનું પાલન કરતી નથી અને સ્વીકાર્ય પુરાવા નથી. તેણે વધુમાં અવલોકન કર્યું કે વિભાગ પાસે એ સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી કે આ છૂટા પાનાઓ અને ઇલેક્ટ્રોનિક ડેટામાંની એન્ટ્રીઓ સંબંધિત બિઝનેસ હાઉસના વ્યવસાય દરમિયાન નિયમિતપણે રાખવામાં આવી હતી અને આ એન્ટ્રીઓ બનાવટી, અસલી ન હોવાનું સાબિત થયું હતું. તેણે એવું પણ ઠરાવ્યું કે પીસીઆઈટી-ડીઆર રસીદોની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત તેમજ ચૂકવણીની પ્રકૃતિ અને કારણ બતાવવા અને સાબિત કરવામાં સક્ષમ નથી અને કાયદાકીય

પરિમાણોમાં છૂટા પાનાઓ અને ઇલેક્ટ્રોનિક દસ્તાવેજોના પુરાવાકીય મૂલ્યને સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે. કમિશને એવું પણ અવલોકન કર્યું છે કે વિભાગ આ દસ્તાવેજોના આધારે અરજદાર પેઢીના હાથમાં આવી આવક પર કર લાદવાનો સ્પષ્ટ કેસ બનાવી શક્યું નથી.

૨૩. એ સ્પષ્ટ છે કે કમિશને એક તારણ નોંધ્યું છે કે દસ્તાવેજોમાં નોંધાયેલા વ્યવહારો અસલી ન હતા અને તેથી પેન ડ્રાઈવ, હાર્ડ ડિસ્ક, કમ્પ્યુટર છૂટા પાનાઓ, કમ્પ્યુટર પ્રિન્ટઆઉટ્સને કોઈ પુરાવાકીય મૂલ્ય આપ્યું નથી.

૨૪. કારણ કે તે વિવાદિત નથી કે આ છૂટા પાનાઓ અને ઇલેક્ટ્રોનિક ડેટામાં આધાર રાખવામાં આવેલી એન્ટ્રીઓ વ્યવસાય દરમિયાન નિયમિતપણે રાખવામાં આવી ન હતી, આવી એન્ટ્રીઓની ચર્ચા સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા સહારાના કેસમાં ૧૧.૧૧.૨૦૧૬ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા આદેશમાં કરવામાં આવી હતી અને કમિશન દ્વારા નિર્ધારિત વિરુદ્ધ દસ્તાવેજો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો નથી, અને તેથી આવા દસ્તાવેજો ત્રીજા પક્ષકારો સામે કોઈ પુરાવાકીય મૂલ્ય ધરાવતા નથી. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે, અમે એવા અભિપ્રાયના છીએ કે બિરલાના દસ્તાવેજોમાં અથવા સહારાના એ-૮, એ-૯ અને એ-૧૦ વગેરેના દસ્તાવેજોમાં નામ આપવામાં આવેલી કોઈ પણ વ્યક્તિ વિરુદ્ધ તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી.

૨૫. આ કોર્ટે, લલિતા કુમારી વિ. ઉત્તર પ્રદેશ સરકાર અને અન્ય, ૨૦૧૪(૨) એસસીસી ૧ ના નિર્ણયમાં ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે ફરિયાદમાંથી ગુનો બહાર આવે છે

અને ગુનાહિત ગુનો બનતો હોય, ત્યારે સામાન્ય રીતે તપાસનો આદેશ આપવો જોઈએ અને આક્ષેપોની ખોટી બાબત તપાસ દરમિયાન જાણી શકાય છે. અમારા મતે, લલિતા કુમારી (સુપ્રા) નો નિર્ણય અરજદાર માટે એવા દસ્તાવેજોના આધારે કોર્ટ પાસેથી તપાસ માટે નિર્દેશ મેળવવા માટે મદદરૂપ નથી જે અપ્રસ્તુત છે, અને કાયદામાં પુરાવાના ટુકડા તરીકે પ્રથમ દષ્ટિએ ગુનાહિત નથી અને પુરાવામાં અસ્વીકાર્ય છે – અને તેથી આવી કાયદેસર રીતે અસમર્થ સામગ્રી પર રોવિંગ તપાસ (વ્યાપક તપાસ) નો આદેશ આપી શકાય નહીં.

૨૬. હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય વિ. ભજનલાલ અને અન્ય, ૧૯૯૨ સપ્પ (૧) એસસીસી ૩૩૫ ના કેસમાં, આ કોર્ટે એફ.આઈ.આર. રદ કરવા અંગેના સિદ્ધાંતો નક્કી કર્યા છે. કોર્ટ એફ.આઈ.આર. ને પણ રદ કરી શકે છે જો પરિસ્થિતિ કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં તપાસ થાય તે પહેલાં જ ખાતરી આપે. આ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"૧૦૨. XXXXXX

(૧) જ્યાં ફરિયાદની પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો, ભલે તે તેમની ફેસ વેલ્યુ પર લેવામાં આવે અને તેમની સંપૂર્ણતામાં સ્વીકારવામાં આવે, પ્રથમ દષ્ટિએ કોઈ ગુનો બનતો નથી અથવા આરોપી

વિરુદ્ધ કેસ બનતો નથી.

(૨) જ્યાં પ્રથમ માહિતી અહેવાલ અને અન્ય સામગ્રીઓમાંના આક્ષેપો, જો કોઈ હોય તો, જે એફ.આઈ.આર. ની સાથે છે, તે ગુનાહિત ગુનો જાહેર કરતા નથી, જે પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા કોડની કલમ ૧૫૬(૧) હેઠળ તપાસને યોગ્ય ઠેરવે છે, સિવાય કે કોડની કલમ ૧૫૫(૨) ના દાયરામાં મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ હેઠળ.

(૩) જ્યાં એફ.આઈ.આર. અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા અવિરોધિત આક્ષેપો અને તેના સમર્થનમાં એકત્રિત કરવામાં આવેલા પુરાવા કોઈ પણ ગુનાની કમિશન જાહેર કરતા નથી અને આરોપી વિરુદ્ધ કેસ બનાવતા નથી.

(૪) જ્યાં એફ.આઈ.આર. માંના આક્ષેપો ગુનાહિત ગુનો બનાવતા નથી પરંતુ માત્ર બિન-ગુનાહિત ગુનો બનાવે છે, તો પોલીસ અધિકારી દ્વારા મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના કોઈ તપાસની પરવાનગી નથી જે કોડની કલમ ૧૫૫(૨) હેઠળ કલ્પના કરવામાં આવી છે.

(૫) જ્યાં એફ.આઈ.આર. અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો એટલા

વાહિયાત અને કુદરતી રીતે અસંભવિત છે કે જેના આધારે કોઈ પણ સમજદાર વ્યક્તિ ક્યારેય એવા તારણ પર પહોંચી શકતી નથી કે આરોપી સામે આગળ વધવા માટે પૂરતો આધાર છે.

(૬) જ્યાં કોડની અથવા સંબંધિત અધિનિયમની (જેના હેઠળ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી છે) કોઈપણ જોગવાઈમાં કાર્યવાહી શરૂ કરવા અને ચાલુ રાખવા પર સ્પષ્ટ કાયદાકીય અવરોધ છે અને/અથવા જ્યાં કોડમાં અથવા સંબંધિત અધિનિયમમાં કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ છે, જે નારાજ પક્ષની ફરિયાદો માટે અસરકારક નિવારણ પૂરું પાડે છે.

(૭) જ્યાં કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી સ્પષ્ટપણે દૂષિત ઈરાદાથી કરવામાં આવી હોય અને/અથવા જ્યાં કાર્યવાહી આરોપી પર બદલો લેવા માટે અને તેને અંગત વ્યક્તિગત ક્ષેત્રને કારણે હેરાન કરવાના હેતુથી કરવામાં આવી હોય."

૨૭. નક્કી કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં લેતા, અમે એવા અભિપ્રાયના છીએ કે પ્રશ્નમાં રહેલી સામગ્રી એફ.આઈ.આર. ની નોંધણી અને તેમાં તપાસનો આદેશ આપવા માટે ગુનાઓ બનાવવા માટે પૂરતી સારી નથી. સામગ્રી ઉપરોક્ત નિર્ણય મુજબ પરીક્ષણમાં પાસ થવી જોઈએ. ફરિયાદ

અસંભવિત ન હોવી જોઈએ અને પૂરતો આધાર અને ગુનાની કમિશન દર્શાવવી જોઈએ જેના આધારે કેસની નોંધણીનો આદેશ આપી શકાય. પ્રશ્નમાં રહેલી સામગ્રી માત્ર અપ્રસ્તુત જ નથી પરંતુ પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળ કાયદેસર રીતે અસ્વીકાર્ય છે, ખાસ કરીને ત્રીજા પક્ષકારોના સંબંધમાં અને બિરલા ગ્રુપ અને સહારા ગ્રુપ દ્વારા કરવામાં આવેલા ખુલાસાને ધ્યાનમાં લેતા, અમે એવા અભિપ્રાયના છીએ કે ભજનલાલ અને વી.સી. શુક્લા (સુપ્રા) ના કેસોમાં નક્કી કરવામાં આવેલા સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવો કાયદેસર રીતે ન્યાયી, સુરક્ષિત, યોગ્ય અને યોગ્ય રહેશે નહીં.

૨૮. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી અને કેસમાં અંદાજિત વિચિત્ર તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતા, અમને લાગે છે કે માંગ્યા મુજબ તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી.

૨૯. આમ, અમને આઈ.એ. નંબર ૪ દ્વારા સમર્થિત ઇન્ટરલોક્યુટરી એપ્લિકેશન નંબર ૩ માં કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી. અરજીઓ ફગાવી દેવાને પાત્ર છે અને આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે.

નિધિ જૈન

અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.